

О. С. ПОПОВИЧ, д-р екон. наук, голов. н. с.

В. І. КЛІМЕНКОВА, аспірантка

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ ДІЄВОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ БОРТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ НОРМ НАУКОВОЇ ЕТИКИ В НАН УКРАЇНИ

Резюме. У статті запропоновано здійснити конкретні кроки до створення спочатку в НАН України, а згодом і в усій українській науці, дієвої системи утвердження наукової етики шляхом прийняття конкретних рекомендацій щодо реагування наукової громадськості та керівництва наукових установ на порушення принципів і норм Етичного кодексу вченого України, схваленого Загальними зборами Національної академії наук України у квітні 2009 року. На основі аналізу досвіду таких закордонних наукових організацій, як Товариство ім. Макса Планка (Німеччина), уперше в Україні розроблено основні положення проекту додатка до згаданого Етичного кодексу та можливі механізми їх реалізації. Запропоновано окремо виділити порушення, які трапляються в процесі спілкування та співпраці в дослідницькому колективі, пов'язані з присвоєнням інтелектуальної власності, відповідальністю за достовірність отриманих результатів, а також з проявами корупції в наукових установах. Для організації етичного виховання наукової молоді, вивчення підозр щодо конкретних порушень норм наукової етики і формування пропозицій щодо відповідних санкцій у кожному науковому колективі доцільно обрати авторитетного консультанта, який за погодженням передаватиме їх на розгляд керівника інституту (подібно до того, як це зроблено в Німеччині). Для координації роботи такої системи має бути створена Комісія з питань наукової етики та академічної доброчесності при Президії НАН України.

Ключові слова: норми наукової етики, система заходів на порушення етичних норм, Етичний кодекс вченого України.

ВСТУП

У сучасному світі наука набула надзвичайної сили і значення, вона впливає на всі сфери життя суспільства. На превеликий жаль, сьогодні ще не всі це достатньо розуміють, так само далеко не всі — навіть науковці і організатори науки — усвідомлюють, наскільки зросла відповідальність вченого перед людством. Історичний досвід показав, що знання — це сила, яка відкриває не лише нові можливості науково-технологічного розвитку, а й нові загрози. Дедалі більшої гостроти набуває потреба для дослідників переосмислити своє місце у світі й усвідомити моральну відповідальність за результати своєї активності. Причому дотримання принципів етики в науковій діяльності стає не лише необхідною умовою нормального функціонування наукових колективів, збереження довіри суспільства до науки досягнень, а й самого існування людства.

Як зазначає відомий італійський філософ, президент Міжнародної академії філософії науки Евандро Агацці: "... у часи, коли наука отримала такий високий престиж і чинить сильний вплив на думки та почуття людей, чесне й морально бездоганне розповсюдження науко-

вих істин стало одним із головних етичних імперативів" [1, С. 98].

Автори монографії [2] справедливо констатують, що етичний компонент (в тій чи іншій формі) завжди був присутній у науковій діяльності. Але давно минули часи, коли норми наукової етики формувалися як неписана традиція поведінки і спілкування всередині дослідницького середовища. У багатьох країнах науковою спільнотою розроблені й офіційно затверджені етичні кодекси вчених, що покликані забезпечити моральну чистоту цього середовища і своєрідний зв'язок між інтересами науки та суспільства.

У XXI ст. з новою силою актуалізується питання щодо гармонізації знань про закони природи, соціуму та моралі. У наших попередніх працях [3; 4] було зроблено короткий огляд дискусій щодо еволюції поглядів на етику вченого. Увага була звернена на те, що нині вони кардинально змінилися в порівнянні з часами, коли окремі вчені або порівняно невеликі групи були свого роду окремою кастою, яка відрізнялася виробленими впродовж віків особливими морально-етичними нормами та правилами. Професія науковця стала масовою, тож значно

зросла вірогідність проникнення в їхні ряди всіх людських недоліків і вад, які мають місце в суспільстві. Тож проблеми збереження моральної чистоти наукової спільноти, рівня академічної доброчесності вже навряд чи можуть розв'язуватися стихійно, самі по собі. Тому дедалі більше уваги в наукових організаціях світу приділяється розробці і запровадженню методів цілеспрямованого регулювання наукової етики в дослідницьких колективах та очищення їх від злісних порушників відповідних морально-етичних норм. У цьому насамперед зацікавлена наукова спільнота, але не меншою мірою — держава і суспільство загалом. Однак варто підкреслити: попри те, що в ряді випадків це може потребувати певного вдосконалення нормативно-правової бази, навіть втручання судових органів, у жодному разі не можна допустити, щоб це перетворилося на створення чергових контрольно-бюрократичних “наглядних” структур, що безцеремонно втручаються у внутрішнє життя наукових колективів. Ми переконані, що це насамперед справа наукової громадськості, допомогти в організації якої має керівництво академії.

У цій статті представлено розроблений авторами на основі аналізу досвіду таких закордонних наукових організацій, як Товариство ім. Макса Планка (Німеччина), системний підхід до реагування на порушення принципів і норм Етичного кодексу вченого, схваленого Загальними зборами Національної академії наук України у квітні 2009 року [5].

Метою статті є розроблення системи конкретних заходів і санкцій для боротьби з порушеннями норм наукової етики, що пропонується як додаток до Етичного кодексу вченого України.

Новизна роботи полягає в тому, що в Україні вперше було запропоновано запровадження конкретних рекомендацій щодо реагування на порушення принципів і норм Етичного кодексу вченого України, що ґрунтуються на системному підході та механізмів їхньої реалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У доповіді ЮНЕСКО з науки за 2021 р. “Навипередки з часом: за розумніший розвиток” [6] зазначено, що в 2018 р. у світі налічувалося 8 854 000 дослідників, що можна порівняти з числом зайнятих в інших галузях економіки. Це результат того, що сучасна наука стала реальною виробничою силою, безпосередньою учасницею економічних процесів, що не могло не привести до посилення взаємовпливу науки і суспільства.

На організацію наукових досліджень у сьогоднішньому світі не могло не вплинути зокре-

ма й широко розрекламоване “всесилля нео-ліберальної теорії” і породжений нею ринковий фундаменталізм, з його фетишизацією прибутковості та конкуренції і наївною вірою в те, що “ринку сам усе вирішить”. Дедалі частішими стають порушення норм наукової етики та академічної доброчесності, які руйнують довіру суспільства до достовірності наукових результатів та отруюють творчу атмосферу в наукових колективах. В Україні потужним стимулом поширення “імітації наукових досліджень”, яка часто супроводжується відвертим ігноруванням таких норм, стала активно запроваджувана вітчизняною бюрократією оцінка результативності роботи дослідників і викладачів університетів за суто формальними показниками (число публікацій і цитувань) фактично стимулює імітацію наукової діяльності.

Інтернет нині переповнений оголошеннями, що пропонують за певну оплату підготовку і захист дисертацій “під ключ”, не маючи на увазі проведення жодних досліджень. Поява підготованих такими “фірмами” компілятивних, а то й безсоромно “запозичених” праць украї дискредитує науку та систему освіти. Адже плагіат, тобто умисне присвоєння авторства на чужий результат, здавна вважається одним із найсерйозніших порушень авторського права, неприпустимих із погляду етики вченого.

З виконаного нами соціологічного опитування наукової молоді [3] можна дійти висновку, що не оминула ця вкрай неприємна тенденція і деякі колективи Національної академії наук (НАН) України – в установах майже всіх секцій НАН України молоді науковці стикалися з випадками порушення норм наукової етики і навіть корупції. Про це заявила лише невелика частина опитаних (12,2 % — з проявами корупції, 19 % — академічної недоброчесності), але не можна недооцінювати те, що навіть найавторитетніша наукова організація країни не позбавлена цієї хвороби.

При тому, що кожен із виявлених і переданих гласності таких випадків зустрічає широкий осуд, на наше глибоке переконання, наукова громадськість України досі недооцінює гостроту і важливість цієї проблеми та необхідність безкомпромісної боротьби з подібними явищами. Адже сам факт присутності і роботи в науці морально нечистоплотних людей загрожує не лише майбутньому самої науки, а й перспективам розвитку суспільства і навіть самому існуванню людської цивілізації.

Як уже зазначалося, роль науки, а також її вплив на розвиток і благополуччя людей останніми роками надзвичайно посилюються. Саме тому у світі зростає розуміння того, що порушення

наукової етики та наукової доброчесності вже не може розглядатися як суто внутрішня і переважно соціально-психологічна проблема наукової спільноти, а отже, вони вимагають реагування, зокрема і спрямованого на очищення науки від людей, які не заслуговують на довіру суспільства. Такі порушення не можна залишати без уваги, а в ряді випадків — і без адекватних санкцій.

Відповідно до аналізу світового досвіду та зіставлення його з реальними проблемами, що виникають у вітчизняних наукових колективах, нами розроблено рекомендації щодо доповнення прийнятого Загальними зборами НАН України у 2009 р. Етичного кодексу вченого України додатком, у якому дати перелік санкцій, які мають вживатися науковою громадськістю та керівництвом наукових установ НАН України до порушників, передбачених кодексом норм, подібно до того, як це передбачено рекомендаціями [7] і правилами [8], що затверджені Сенатом товариства ім. Макса Планка в Федеративній республіці Німеччині. Пропозиції з цього питання Інститутом досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України були направлені до Президії НАН України. Водночас автори прийшли до переконання, що їх варто довести до відома широкої наукової громадськості для обговорення і внесення можливих доповнень і правок. Саме з цією метою готувалася дана стаття.

При тому, що в здоровому дружно і плідно працюючому колективі жодне порушення наукової етики не повинно ігноруватися і залишатися без відповідного реагування, у рекомендаціях, що були прийняті Сенатом Товариства ім. Макса Планка, слушно звертається увага на те, що сам розгляд підозри в порушенні норм наукової етики має проводитися досить делікатно, щоб уникнути необґрунтованих звинувачень, тим паче, що навіть підозра в науковій недоброчесності багатьма може сприйматися як образа. До того ж, у багатьох випадках певні порушення відбуваються не усвідомлено — особливо часто це трапляється з молодими дослідниками. Це стосується, наприклад, нехтування культурою наукової дискусії, невміння слухати і сприймати аргументи інших тощо. Хоча така поведінка вкрай небажана в науковому колективі, зрозуміло, що навряд чи можна говорити про якісь конкретні санкції чи покарання за такого роду проступки. Тому для їх викорінення і відповідного виховання молодих науковців у Товаристві ім. Макса Планка в кожному науково-дослідному інституті обирають авторитетного консультанта, який має проводити індивідуальні бесіди, делікатно роз'яснювати початківцям основні

положення наукової етики, звертати їхню увагу на недоречність і неприпустимість такого роду вчинків. Також йому доручають аналіз загального стану і рівня наукової етики в колективі, попереднє вивчення підозр у порушенні їх норм окремими науковцями, внесення пропозицій керівництву установи та вченій раді щодо адміністративного реагування на конкретні порушення.

У підготованому нами проекті додатка до Етичного кодексу вченого України, який ми пропонуємо назвати *“Рекомендації щодо адекватного реагування на порушення принципів і норм Етичного кодексу вченого України”*, окремо виділені порушення, які трапляються в процесі спілкування і співпраці в дослідницькому колективі. Можливий спосіб реагування на них представлено в **табл. 1**.

Більш суворого реагування вимагають, на наше глибоке переконання, порушення прав інтелектуальної власності, хоча тим більш важливо робити це зважено, на основі поглибленого аналізу кожного такого випадку. Зрозуміло, що не можна однаково реагувати на неухважність при цитуванні чи наївну недбалість початківця і на безсоромну крадіжку чужого результату. У **табл. 2** подано наші пропозиції щодо можливих санкцій. Найбільш жорсткими запропоновано визначити санкції щодо плагіаторів. Їх діяльність становить серйозну загрозу для розвитку науки. Тому однозначно підтверджений плагіат (тим більше повторюваний) має стати підставою для звільнення з наукової установи — таким особам не можна дозволяти працювати у сфері науки, публікуватися в наукових виданнях. Можливо, для цього необхідно ініціювати деякі зміни в трудовому законодавстві, але без очищення науки від цієї скверни не обійтися.

Дедалі більшого поширення набувають у світовій літературі спроби фальсифікації даних, які видаються за нові наукові результати. Здебільшого їх виявлення завершується відкликанням відповідних публікацій, що, на нашу думку, не є достатнім. У **табл. 3** представлені наші пропозиції щодо рекомендацій відносно можливих санкцій на них.

Як вже згадувалося, не оминули наукове середовище і деякі прояви корупції, намагання окремих осіб отримати неправомірну вигоду під час організації наукових досліджень. Вони не стали масовими в середовищі науковців, але навіть окремі їх прояви справляють гнітюче враження і отруюють психологічну атмосферу в науковому колективі, зводять нанівець рівень наукової етики та становлять серйозну загрозу для розвитку науки. Шляхи боротьби з ними подано в **табл. 4**.

Таблиця 1

Рекомендовані способи реагування на порушення норм наукової етики, які порушують творчу атмосферу, спілкування і співпрацю в дослідницькому колективі

Порушення	Засоби впливу, санкції	Хто виконує
<i>Порушення культури наукової дискусії; нетерпимість до критики; небажання (чи невміння) слухати</i>	<ul style="list-style-type: none"> Виховна бесіда, усне роз'яснення порушнику; у разі повторних проявів — «звернути увагу» на семінарі чи зборах 	Консультант
<i>Перебільшення значущості власних результатів</i>		
<i>Необ'єктивна самореклама</i>		
<i>Некоректні твердження в листі-заявці на отримання гранту, обґрунтуванні нової теми</i>	<ul style="list-style-type: none"> Догана 	Керівництво установи
<i>Наполягання на включенні в число співавторів робіт, у виконанні яких не брав безпосередньої участі</i>	<ul style="list-style-type: none"> Виховна бесіда, усне роз'яснення порушнику; у разі повторних проявів — догана з занесенням до особової справи 	Консультант, керівництво установи, бюро відділення
<i>Необ'єктивна оцінка (експертиза) наукових результатів</i>	<ul style="list-style-type: none"> Виховна бесіда; обговорення на семінарі, адміністративні заходи 	Консультант, керівництво установи
<i>Експертиза за межами своєї компетентності</i>		

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 2

Рекомендовані способи реагування на порушення, що пов'язані з присвоєнням інтелектуальної власності

Порушення	Засоби впливу, санкції	Хто виконує
<i>Текстове запозичення в науковій публікації, що не впливає на результати роботи</i>	<ul style="list-style-type: none"> Громадський осуд, вибачення перед авторами 	Консультант, керівництво наукового підрозділу
<i>Текстове запозичення в науковій публікації, представлене як власний результат без посилання на автора (плагіат)</i>	<ul style="list-style-type: none"> Розривання контракту з працівником, заборона працювати в установах НАН України; внесення до списку осіб, позбавлених права публікації в журналах НАН України; ініціювання позбавлення наукового ступеня 	Керівництво установи, рішення Президії НАН України
<i>Несанкціонована публікація та надання третім особам доступу до ще не опублікованих робіт, гіпотез, ідей своїх колег</i>	<ul style="list-style-type: none"> Відсторонення від участі у відповідному дослідженні, важелі адміністративного впливу 	Адміністрація установи

Джерело: розроблено авторами.

Окремо варто підкреслити, що в інтересах людства заборонити дослідження, які можуть завдати шкоду життю і здоров'ю людей, а також таких, що становлять небезпеку для довкілля.

Особливу увагу варто звернути увагу на те, що назріла необхідність запровадити в реальну практику можливість витіснення з науки людей, які систематично вдаються до плагіату або до

Таблиця 3

Рекомендовані способи реагування на порушення, що пов'язані з відповідальністю за достовірність отриманих результатів

Порушення	Засоби впливу, санкції	Хто виконує
<i>Фальсифікація результату шляхом відкидання частини даних, які не підтверджують висновки</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Сувора догана; • відкликання публікацій; • громадський осуд 	Керівництво установи, відділу, консультант
<i>Фабрикація даних</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Відкликання публікацій; • громадський осуд, • у разі повторного здійснення — розривання контракту; • заборона працювати в установах НАН України; • внесення до списку позбавлених права публікації в журналах НАН України 	Керівництво установи, рішення Президії НАН України
<i>Перешкоджання перевірці достовірності результатів</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Адміністративні стягнення 	Керівництво установи
<i>Необґрунтовані, бездоказові висновки</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Відмова в рекомендації до друку, у публікації 	Семінар, вчена рада

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 4

Рекомендовані способи боротьби з проявами корупції в наукових установах

Порушення	Засоби впливу, санкції	Хто виконує
<i>Отримання плати за позитивну рецензію</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Попередження при виникненні підозри, у разі доведення вини — розірвання контракту; • заборона працювати в установах НАН України 	Керівництво установи, рішення Президії НАН України
<i>Отримання плати за позитивні оцінки на екзамені</i>		
<i>Вимагання хабаря за наукове керівництво аспірантом</i>		
<i>Оплата за включення до числа співавторів</i>		
<i>Імітація наукової діяльності:</i> <ul style="list-style-type: none"> • створення компаній для виконання псевдодосліджень і фальшивих дисертацій, а також їх замовлення; • організація платних псевдо конференцій із використанням вчених, які не є експертами, публікація їхніх «трудів» тощо 		
<i>Будь-яка форма отримання неправомірної вигоди від виконання наукової та науково-організаційної роботи</i>		

Джерело: розроблено авторами.

фальсифікації наукових результатів, хоча й не вчиняють жодних протиправних кримінальних дій. Декларативного проголошення імперативів Р. Мертона [9] сьогодні недостатньо для реального оздоровлення наукової системи, очищення її від тих, хто нехтує нормами наукової етики і моралі. Дієвим механізмом такого витіснення могла б бути повна заборона публікації їхніх

робіт у наукових журналах (таке покарання передбачається, зокрема в **табл. 3**). Для академічних журналів для цього мало б прийматися рішення Президії НАН України. Відповідно, щоб редакції журналів могли ним керуватися, при академії має бути створена загальнодоступна база даних, до якої вносяться прізвища тих, кого не можна публікувати. Думається, що коли

ця система запрацює, усі авторитетні наукові журнали будуть до неї звертатися, а галузеві академії також почнуть її поповнювати.

Також у кожному інституті важливим стане (подібно до того, як це робиться в інститутах товариства ім. Макса Планка) обрання незалежного консультанта, який за погодженням керівника установи або відділу візьме на себе опіку розгляду питань, що стосуються утвердження в колективі наукової етики та реагування на порушення академічної доброчесності. Це посприяло б очищенню наукових колективів від плагіаторів і фальсифікаторів, а також належному вихованню молодих учених.

Зрозуміло, що для запровадження в життя запропонованих заходів необхідна деяка організаційна і навіть нормотворча робота. Проте чекати, доки її здійснить якась бюрократична структура в жодному разі не варто. Спроби “навести лад” у такому непростому й вельми чутливому організмі, яким є наукова спільнота, традиційними для бюрократії командно-адміністративними методами, у цьому контексті є недоречними. Тому ми й звертаємося до НАН України, до її Загальних зборів. Саме наукова громадськість має визначити тих людей, які візьмуть на себе вивчення конкретних порушень наукової етики¹, при Президії НАН України найпростіше створити загальнодоступну базу даних плагіаторів і фальсифікаторів, твори яких наукові журнали та авторитетні інтернет-видання не повинні приймати для публікації.

ВИСНОВКИ

Створення дієвої системи боротьби з порушеннями норм наукової етики і академічної доброчесності, ефективного виховання на їх основі молодого покоління науковців, а також очищення дослідницького середовища країни від людей, яких не можна допускати до науки, — справа не лише актуальна, а й, на глибоке переконання авторів, цілком реальна. Логічно було б розпочати її з головної наукової організації нашої країни — з Національної академії наук України. Причому вкрай важливо, щоб провідну роль в її формуванні і функціонуванні відіграла саме наукова громадськість, а не якісь “наглядові” бюрократичні структури. Лише в цьому випадку вона зможе працювати на належному рівні компетентності і такту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агацци Э. Почему у науки есть и этические измерения? / Э. Агацци // Вопросы философии. — 2009. — № 10. — С. 93–104.

¹ Зрозуміло, що остаточні рішення за порушеннями, які підлягають карному кодексу, має приймати суд.

2. Етика науки: виклики сучасності: монографія / М. М. Кисельов, Т. В. Гардашук, С. І. Грабовський та ін. — Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014. — 78 с.
3. Попович О. С. Етика науки як фактор її збереження і розвитку / О. С. Попович, С. О. Жабін, В. І. Кліменкова // Наука та наукознавство. — 2021. — № 3 (113). — С. 39–49. <https://doi.org/10.15407/sofs2021.03.039>.
4. Попович О. С. Наукова етика і проблеми цілеспрямованого формування здорового дослідницького середовища / О. С. Попович, В. І. Кліменкова // Наука та наукознавство. — 2022. — № 2 (116). — С. 3–11. <https://doi.org/10.15407/sofs2022/02/003>.
5. Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]: схвалено постановою Загальних зборів НАН України за станом на 15 квіт. 2009 р. № 2. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002550-09>.
6. Наперегонки со временем: за более умное развитие [Электронный ресурс] // Доклад ЮНЕСКО по науке, 2021 г. — Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377250_rus.
7. Hinweise und Regeln der Max-Planck-Gesellschaft zum verantwortungsvollen Umgang mit Forschungsfreiheit und Forschungsrisiken [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.mpg.de/199426/forschungsfreiheitRisiken.pdf>.
8. Verfahrensordnung bei Verdacht auf wissenschaftliches Fehlverhalten beschlossen vom Senat der Max-Planck-Gesellschaft am 14 November 1997, geändert am 24 November 2000 [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.mpg.de/199559/verfahrensordnung.pdf>.
9. Merton R. K. The institutional imperatives of science / R. K. Merton, S. B. Barnes (Eds.) // *Sociology of science*. — L., 1972. — P. 65–79.

REFERENCES

1. Agazzi, E. (2009). Pochemu u nauki est eticheskie izmereniya? [Why does science have ethical dimensions?]. *Voprosu filosofii* [Questions of philosophy]. 10, 93–104. [in Russ.].
2. Kyselov, M. M., Hardashuk, T. V., & Hrabovskyi, S. I. etc. (2014). *Etyka nauky: vyklyky suchasnosti* [Ethics of science: modern challenges]. Nizhin, 78 p. [in Ukr.].
3. Popovych, O. S., Zhabin, S. O., & Klimentkova, V. I. (2021). *Etyka nauky yak faktor yii zberezhennia i rozvytku* [Ethics of science as a factor in its preservation and development]. *Nauka ta naukoznavstvo* [Science and Science of Science]. 3, 39–49. <https://doi.org/10.15407/sofs2021.03.039>. [in Ukr.].
4. Popovych, O. S., & Klimentkova, V. I. (2022). *Naukova etyka i problemy tsilespryamovanoho formuvannia zdorovoho doslidnytskoho seredovyschcha* [Ethics of science as a factor in its preservation and development]. *Nauka ta naukoznavstvo* [Science and Science of Science]. 3, 03–11. <https://doi.org/10.15407/sofs2022.02.003>. [in Ukr.].
5. *Etychnyi kodeks vchenoho Ukrainy: za stanom na 15 kvitnia 2009 r. Skhvalenyi postanovoiu Zahalnykh zboriv NAN Ukrainy* [Code of ethics of a scientist of Ukraine: as of April 15, 2009. Approved by resolution of the General Assembly of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002550-09>. [in Ukr.].
6. (2021). *Naperehonky so vremenem: za bolee umnoe razvytye* [Race against time: for more intelligent development]. *Doklad YuNESKO po nauke* [UNESCO

report on science]. Retrieved from: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377250_rus. [in Russ.].

7. Hinweise und Regeln der Max-Planck-Gesellschaft zum verantwortungsvollen Umgang mit Forschungsfreiheit und Forschungsrisiken. Retrieved from: <https://www.mpg.de/199426/forschungsfreiheitRisiken.pdf>.

8. (2000). Verfahrensordnung bei Verdacht auf wissenschaftliches Fehlverhalten beschlossen vom Senat der Max-Planck-Gesellschaft am 14. November 1997, geändert am 24. Retrieved from: <https://www.mpg.de/199559/verfahrensordnung.pdf>.
9. Merton, R. K., & Barnes, S. B. (Eds.). (1972). The institutional imperatives of science. *Sociology of science*. L., P. 65–79.

O. S. POPOVYCH, D. Sc. in Economics, Chief Researcher

V. I. KLIMENKOVA, PhD Student

ON THE NEED TO CREATION AN EFFECTIVE SYSTEM TO FIGHT VIOLATIONS OF THE NORMS OF SCIENTIFIC ETHICS AT THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

Abstract. *It is proposed to take concrete steps to create, first in the National Academy of Sciences of Ukraine, and later in all Ukrainian science, an effective system of approval of scientific ethics by adopting specific recommendations regarding the response of the scientific community and the management of scientific institutions to violations of the principles and norms of the Code of Ethics of the Scientist of Ukraine, approved by the General Assembly of the National Academy of Sciences of Ukraine in April 2009. Based on the analysis of the experience of foreign scientific organizations, such as the Max Planck society (Germany) was developed for the first time in Ukraine, the main provisions of the draft annex to the aforementioned Code of Ethics and possible mechanisms for their implementation were developed. In particular, it is proposed to highlight separately the violations that occur in the process of communication and cooperation in the research team, related to the assignment of intellectual property, responsibility for the reliability of the obtained results, and manifestations of corruption in scientific institutions. In order to organize the ethical education of scientific youth, study suspicions regarding specific violations of the norms of scientific ethics, and formulate proposals for appropriate sanctions, it is advisable to select an authoritative consultant in each scientific team, who, upon approval, will submit them for consideration by the head of the institute (similar to the way it is done in Germany). To coordinate the work of such a system, a Commission on Scientific Ethics and Academic Integrity under the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine should be established.*

Keywords: *norms of scientific ethics, system of measures for violation of ethical norms, Code of Ethics of a scientist of Ukraine.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Попович Олександр Сергійович — д-р екон. наук, голов. н. с., ДУ “Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України”, бульв. Тараса Шевченка, 60, м. Київ, Україна, 01032; olexandr.popovych@gmail.com; ORCID: 0000-0001-5906-8358

Кліменкова Віталія Ігорівна — аспірантка, ДУ “Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України”, бульв. Тараса Шевченка, 60, м. Київ, Україна, 01032; vitaklimenkova@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2147-6369

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Popovych O. S. — D. Sc. in Economics, Chief Researcher, Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential and Science History Studies of the NAS of Ukraine, 60, Taras Shevchenko boulevard, Kyiv, Ukraine, 01032; olexandr.popovych@gmail.com; ORCID: 0000-0001-5906-8358

Klimenkova V. I. — PhD Student, Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential and Science History Studies of the NAS of Ukraine, 60, Taras Shevchenko boulevard, Kyiv, Ukraine, 01032; vitaklimenkova@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2147-6369

